

Tämä on rinnakkaistallenne.

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat *saattavat poiketa* alkuperäisestä julkaisusta.

Julkaisun tekijä(t):	Tolonen, Tiina; Marjamaa, Minna
Julkaisun nimi:	Ammattikorkeakoulujen julkaisujen avoimuus
Julkaisuvuosi:	2018
Versio:	Julkaistu versio

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Tolonen, T. & Marjamaa, M. (2018). Ammattikorkeakoulujen julkaisujen avoimuus. *Kreodi*, 4.

Haettu 18.6.2018 osoitteesta

<https://www.kreodi.fi/en/25/Artikkelit/480/Ammattikorkeakoulujen-julkaisujen-avoimuus.htm>

AMMATTIKORKEAKOULUJEN JULKAISUJEN AVOIMUUS

TIINA TOLONEN

MINNA MARJAMAA

Miltä ammattikorkeakoulujen julkaisujen avoimuus näyttää tilastojen valossa? Entä kuinka hyvin avoimuus saavuttaa asetetut tavoitteet? Kolmessa vuodessa ammattikorkeakoulut ovat edistyneet hyvin julkaisujen avaamisessa ja ensi vuonna odotetaan tulosten jälleen paranevan – seuraavan kerran vuonna 2019 toteutettavan OKM:n avoimuuden kypsyystarkastelun suhteen sopivasti.

Opetus- ja kulttuuriministeriön Avoin tiede ja tutkimus -hankkeessa on asetettu tavoitteeksi saada suomalaisista tieteellisistä julkaisuista 65 prosenttia avoimesti saataville vuonna 2017, 75 prosenttia vuonna 2018 ja 90 prosenttia vuonna 2020 (ATT). Tämän jälkeen Suomi on sitoutunut EU:n avoimen tutkimuksen ja innovoinnin toimintatavan periaatteisiin ja EU:n jäsenvaltioille asettamiin yhteisiin tavoitteisiin tarjota 100 prosenttia tieteellisistä julkaisuista avoimina vuoteen 2020 mennessä (OKM, EU 2016). Täyden avoimuuden tavoite asetettiin Amsterdamin julistuksessa keväällä 2016 Hollannin EU-puheenjohtajakaudella ja se koskee lähinnä tieteellisiä julkaisuja. Myös useat rahoittajat vaativat tutkimustulosten avaamista, linjaukset kuitenkin vielä vaihtelevat. EU:n komissio suosittaa avoimuutta viimeistään kuusi kuukautta tai humanististen ja yhteiskuntatieteiden osalta 12 kuukautta julkaisun ilmestymisen jälkeen (EU, 2012).

Rinnakkaistallentaminen edistää OKM:n mukaan hallitusohjelman tavoitteita tiivistää korkeakoulujen ja yritysten keskinäistä suhdetta sekä lisätä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan laatua ja vaikuttavuutta. Samalla se edistää kärkihankkeen tavoitetta vahvistaa korkea-koulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä innovaatioiden kaupallistamiseksi. Jos pääsyä Suomessa olevaan tietoon ei ole, vaikuttaa se kielteisesti Suomeen kohdistuviin investointeihin. Pääsy tutkimusartikkeleihin on tärkeää myös tietopohjaisen päätöksenteon ja kansalaistieteen kannalta. Pidemmällä aikavälillä on tarpeen turvata pääsy julkisesti rahoitetun tutkimuksen tuloksiin ja tuotoksiin. (OKM, 2017)

1. AVOIMUUSTIETOJEN KERÄÄMISESTÄ

OKM:n julkaisutiedonkeruussa on kerätty tietoa julkaisujen avoimesta saatavuudesta vuodesta 2011 lähtien. Tietojen laadussa on ollut kuitenkin ongelmia vuoteen 2015 asti ja siksi raportointivälineiden antama kuva suomalaisten julkaisujen avoimuudesta on ollut puutteellinen. (Ilva 2015).

Vertasimme ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen julkaisujen avoimuutta vuosilta 2015, 2016 ja 2017. Vertailuun otimme mukaan ammattikorkeakoulujen avointen julkaisujen määrät julkaisutyypeistä A1–E3. Julkaisujen määrät on kerätty Vipusesta, avoimuustiedot Juulista (avoimeksi julkaisuksi tulkittiin kategoriat OA-julkaisukanava, rinnakkaistallennus ja muu OA-saatavuus). On huomattavaa, että avoimuustietoja ei ole korkeakouluissa kerätty vielä kovinkaan kauan ja niiden taso vaihtelee. Lisäksi Juulin tiedot päivittyvät koko ajan ja erityisesti ammattikorkeakouluissa on tehty

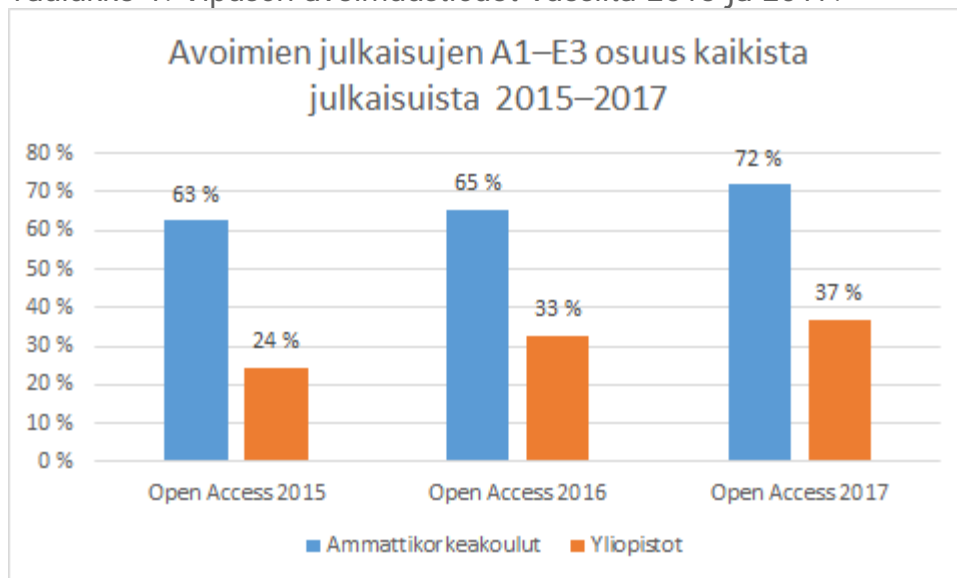
rinnakkaistallennusta taannehtivasti eli avoimuuden taso usein nousee vielä takautuvasti. Juulin käyttöliittymä ei myöskään ole kovin käyttäjäystävällinen tilastoanalyysin tekemistä varten.

2. AMMATTIKORKEAKOULUJEN AVOIMUUS SUHTEESSA YLIOPISTOJEN AVOIMUUTEEN

Kuinka hyvin ammattikorkeakoulut onnistuivat verrattuna yliopistoihin? Vipusessa avoimuustietoja on kerätty vuosilta 2016 ja 2017, tilastot eroavat vähän Juulin avoimuustiedoista.

Korkeakoulusektori	Avoimuus 2016	Avoimuus 2017
ammattikorkeakoulut	63.3 %	69.2 %
yliopistot	21.9 %	26.5 %

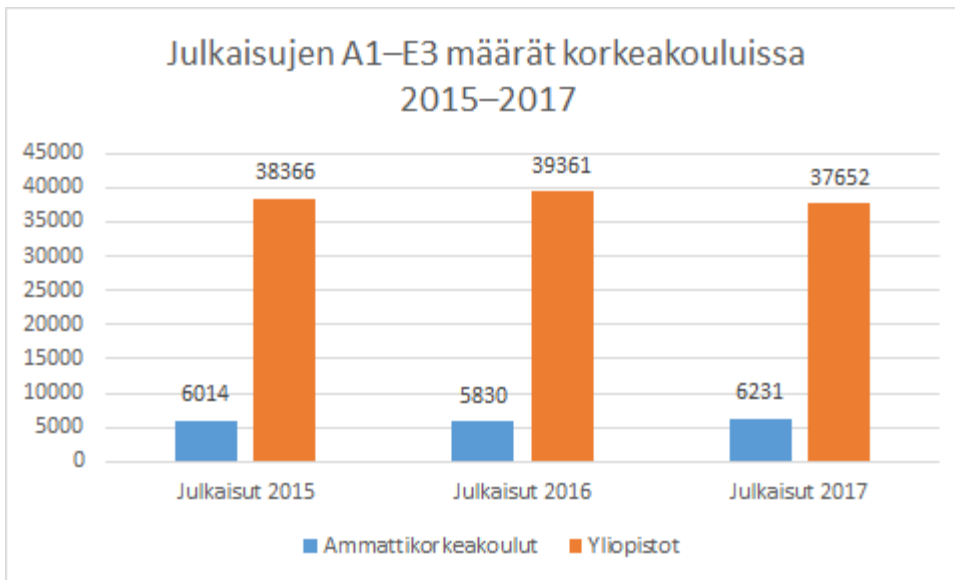
Taulukko 1. Vipusen avoimuustiedot vuosilta 2016 ja 2017.

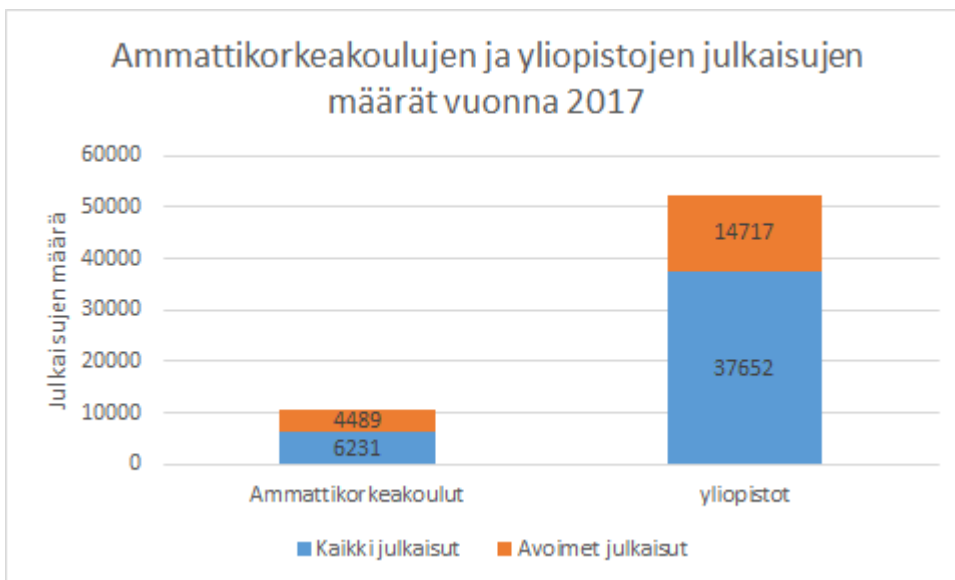
Kuva 1. Avoimien julkaisujen A1–E3 osuus kaikista julkaisuista 2015–2017.

Ammattikorkeakoulujen julkaisujen avoimuus on Juulin mukaan noussut hitaasti vuodesta 2015, vuonna 2015 ammattikorkeakoulujen avointen julkaisujen osuus oli 63 prosenttia, vuonna 2016 osuus oli 65 prosenttia ja vuonna 2017 osuus oli 72 prosenttia. Yliopistoissa vastaavat luvut olivat matalampia: vuonna 2015 24 prosenttia, vuonna 2016 35 prosenttia ja vuonna 2017 39 prosenttia. Kokonaismääränä tarkasteltuna ammattikorkeakoulut ovat saavuttaneet varsin hyvin ATT-hankkeen tavoitteet ja jopa ylittäneet ne OKM:n tavoitteeseen nähden vuonna 2017.

Korkeakoulusektoreita verratessa on huomattava, että yliopistojen julkaisuvolyymi on moninkertaisesti suurempi kuin ammattikorkeakoulujen: amkien kaikkien julkaisujen (A1–E3) lukumäärä (6231 julkaisua) vuonna 2017 oli vain vähän yli puolet suurimman yliopiston Helsingin yliopiston julkaisumäärästä (11 640 julkaisua) ja ammattikorkeakoulujen OA-julkaisujen yhteismäärä vuonna 2017 oli 3506, kun pelkästään Helsingin yliopisto tuotti tuona vuonna enemmän OA-julkaisuja eli 4489 avointa julkaisua. Samoin amkien julkaisujen profiili oli erilainen: yliopistojen julkaisut painottuvat A-julkaisutyypin julkaisuihin.

Kuva 2. Graafi havainnollistaa ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kokonaisjulkaisuvolyymien eroa.

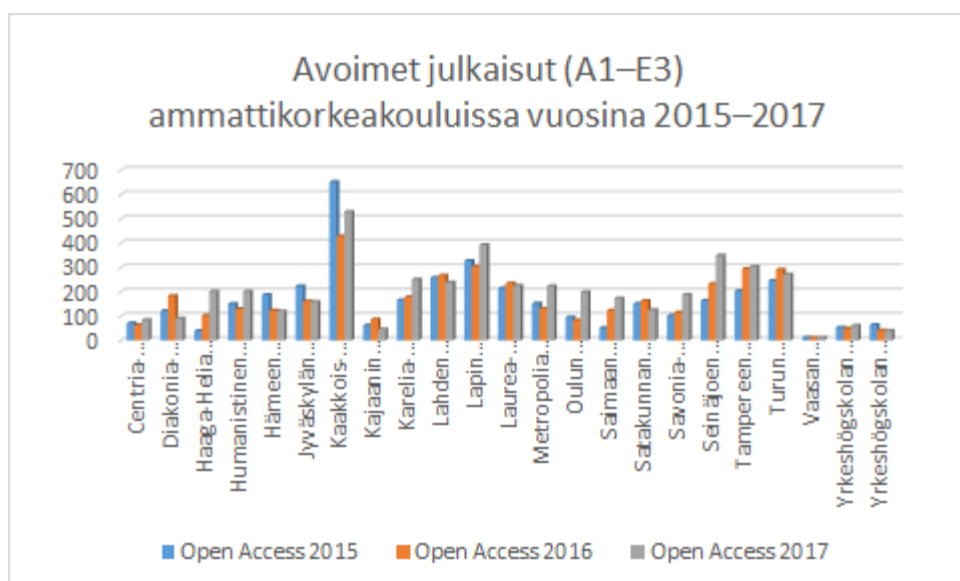

Kuva 3. Graafi havainnollistaa ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen vuoden 2017 kokonaisjulkaisumäärien ja avointen julkaisujen määrien eroavuutta.

Myös amkien välillä julkaisumäärissä ja avoimuudessa on suuria eroja. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (9300 opiskelijaa) ja Lapin ammattikorkeakoulu (5500 opiskelijaa) julkaisevat paljon suhteessa ammattikorkeakoulun opiskelijamäärään nähden ja julkaisuista melko suuri osa on avoimia. Suurimmassa osassa ammattikorkeakouluja avoimuus on kehittynyt positiivisesti vuodesta 2015 vuoteen 2017.

Korkeakoulu	Julkaisut 2017	Kaikki OA 2017	OA:n osuus
Centria-ammattikorkeakoulu	126	85	67,5 %
Diakonia-ammattikorkeakoulu	151	91	60,2 %
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu	322	201	62,4 %
Humanistinen ammattikorkeakoulu	295	201	68,1 %
Hämeen ammattikorkeakoulu	182	120	65,9 %
Jyväskylän ammattikorkeakoulu	228	159	69,7 %
Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu	641	529	82,5 %
Kajaanin ammattikorkeakoulu	107	46	43,0 %
Karelia-ammattikorkeakoulu	269	251	93,3 %
Lahden ammattikorkeakoulu	252	239	94,8 %
Lapin ammattikorkeakoulu	441	393	89,1 %
Laurea-ammattikorkeakoulu	253	225	88,9 %
Metropolia Ammattikorkeakoulu	392	223	56,9 %
Oulun ammattikorkeakoulu	287	199	69,3 %
Saimaan ammattikorkeakoulu	298	173	58,1 %
Satakunnan ammattikorkeakoulu	220	126	57,3 %
Savonia-ammattikorkeakoulu	266	188	70,7 %
Seinäjoen ammattikorkeakoulu	398	350	87,9 %
Tampereen ammattikorkeakoulu	410	304	74,1 %
Turun ammattikorkeakoulu	414	272	65,7 %
Vaasan ammattikorkeakoulu	22	12	54,5 %
Yrkeshögskolan Arcada	126	61	48,4 %
Yrkeshögskolan Novia	106	41	38,7 %
Yhteensä	6 206	4 489	72 %

Taulukko 2. Ammattikorkeakoulujen julkaisut (A1–E3) vuodelta 2017.

Kuva 4. Ammattikorkeakoulujen avoimuuden kehitys vuosina 2015-2017.

Vaihteliko avoimuus julkaisutyypin mukaan? Tarkastelimme ammattikorkeakoulujen julkaisujen avoimuutta myös OKM:n julkaisutyypiluokituksesta valiten kiinnostavimmat näkökulmat: vertaisarvioidut artikkelit ja ammatilliset julkaisut.

3. VERTAISARVIOITUJEN TIETEELLISTEN ARTIKKELEIDEN AVOIMUUS AMMATTIKORKEAKOULUISSA

Tutkijoita ja yliopistoja arvioidaan pitkälti vertaisarvioitujen artikkeleiden määrän mukaan, siksi otimme toiseksi tarkastelukohdaksi A-tason julkaisut. A-tason julkaisut tarkoittavat seuraavia julkaisuja: A1 alkuperäisartikkeli tieteellisessä aikakauslehdessä, A2 katsausartikkeli tieteellisessä aikakauslehdessä, A3 kirjan tai muun kokoomateoksen osa ja A4 artikkeli konferenssijulkaisussa. Ammattikorkeakouluissa A-tyyppin julkaisuja on yleensä varsin pieni osuus julkaisuista.

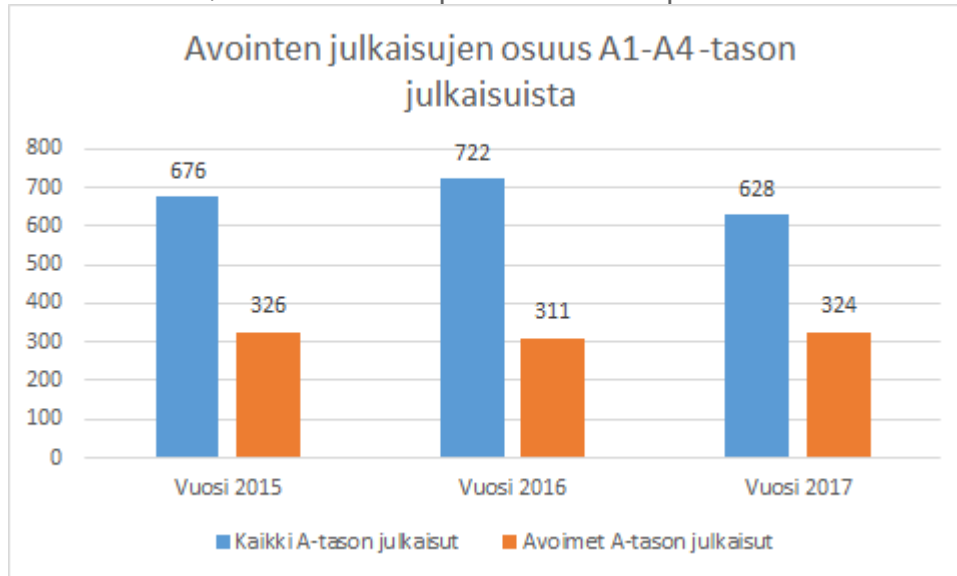
OA-julkaisujen osuus ammattikorkeakoulujen vuoden 2017 A1-A4 -julkaisutyypin artikkeleista

Tiedot kerätty Juulista 25.5.2018

Amk	Julkaisut yhteensä	OA-julkaisu-kanava	Muu OA	Rinnakkais-tallennettu	OA yhteensä	OA:n osuus julkaisuista
Centria-amk	16	4	1	1	5	31,30 %
Diakonia-amk	12	5		2	5	41,70 %
Haaga-Helia amk	28	12	1	4	13	46,40 %
Humanistinen amk	4	1		1	1	25 %
Hämeen amk	15	5		1	5	33,30 %
Jyväskylän amk	27	8	2	6	10	37 %
Kaakkois-Suomen amk	59	19	13	5	32	54,20 %
Kajaanin amk	12	3	2	2	5	41,70 %
Karelia-amk	11	2		2	2	18,10 %
Lahden amk	8	5	2	2	7	87,50 %
Lapin amk	15	15		2	15	100 %
Laurea-amk	77	46	3	53	53	68,80 %
Metropolia Amk	58	19	10	11	29	50 %
Oulun amk	27	10	2	7	12	44,40 %
Saimaan amk	8	3		1	3	37,50 %
Satakunnan amk	25	4	1	1	5	20 %
Savonia-amk	19	12	1	1	13	68,40 %
Seinäjoen amk	23	14		11	14	60,90 %
Tampereen amk	43	20	4	4	24	55,80 %
Turun amk	72	29	8	21	37	51,40 %
Vaasan amk	9	3			3	33,30 %
Yrkehögskolan Arcada	41	17		3	17	41,50 %
Yrkehögskolan Novia	19	4	12	2	16	84,20 %
Amk:t yhteensä	628	260	62	143	326	51,90 %

Taulukko 3. OA-julkaisujen osuus ammattikorkeakoulujen vuoden 2017 A1–E3 -julkaisutyypin artikkeleista.

Taulukossa 3 näkyy hyvin suuri vaihtelu ammattikorkeakoulujen vertaisarvioitujen artikkeleiden avoimuudessa, vaihtelu on 20 prosentista 100 prosenttiin.

Kuva 5. Avointen julkaisujen osuus A1–A4-tason julkaisuista.

Avoimuuden lisääntyminen A-tason julkaisuissa on ollut vähäistä tarkasteltuina vuosina. Vuoden 2015 kaikista A-tason julkaisuista oli avoimesti saatavilla 47.9 prosenttia ja vuonna 2017 määrä on hieman kasvanut ollen 51.9 prosenttia julkaisuista. Luvussa on huomioitu valmiiksi OA-kanavassa julkaistut sekä ne, jotka ovat avoimesti saataviksi tulleet rinnakkaistallentamisen kautta.

4. AMMATILLISTEN JULKAISUJEN AVOIMUUS AMMATTIKORKEAKOULUISSA

Ammattikorkeakoulujen julkaisemisen omimpana osa-alueena nähdään usein ammatilliset julkaisut eli D-tason julkaisut. D-tason julkaisut tarkoittavat seuraavia julkaisutyyppejä: D1 artikkeli ammattilehdessä, D2 artikkeli ammatillisessa kokoomateoksessa, D3 artikkeli ammatillisessa konferenssijulkaisussa, D4 julkaistu kehittämis- tai tutkimusraportti taikka -selvitys, D5 ammatillinen kirja ja D6 toimitettu ammatillinen teos. Moni ammattikorkeakoulun hanke- tai kehittämisraportti sekä usein talon julkaisusarjat menevät tähän kategoriaan eli kokonaisvolyymi on varsin suuri.

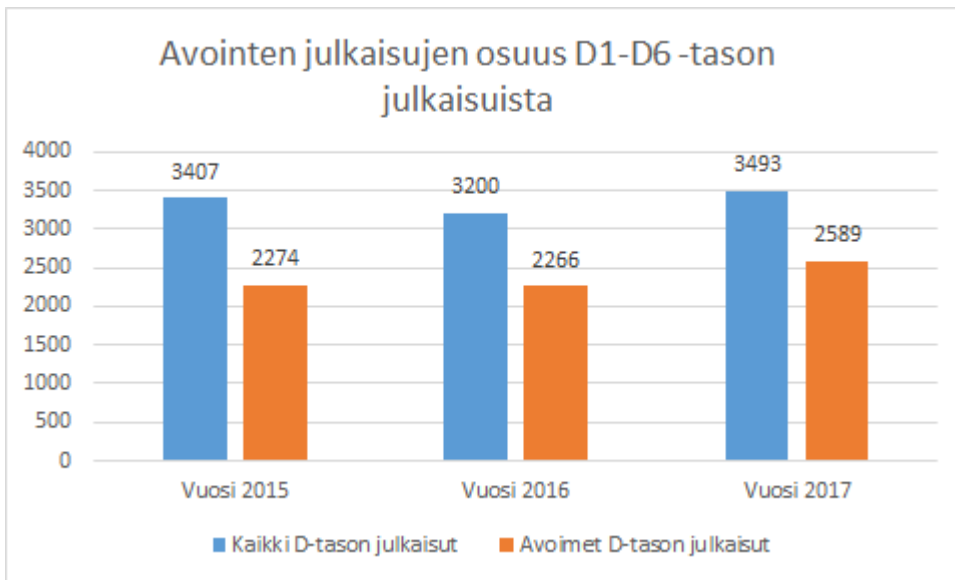
OA-julkaisujen osuus ammattikorkeakoulujen vuoden 2017 D1-D6 -julkaisutyypin julkaisuista

Tiedot kerätty Juulista 25.5.2018

	Julkaisut yhteensä	OA-julkaisukanava	Muu OA	Rinnakkais-tallennettu	OA yhteensä	OA:n osuus julkaisuista
Centria-amk	86	74	1		74	86 %
Diakonia-amk	99	60			60	60,60 %
Haaga-Helia amk	136	82	1		83	61 %
Humanistinen amk	185	113	4	46	117	63,20 %
Hämeen amk	133	106		3	106	79,70 %
Jyväskylän amk	128	72	31	4	103	80,50 %
Kaakkois-Suomen amk	423	346	4		350	82,70 %
Kajaanin amk	74	39			39	52,70 %
Karelia-amk	80	71	3		74	92,50 %
Lahden amk	214	203			203	94,90 %
Lapin amk	322	305		260	305	94,70 %
Laurea-amk	126	104		57	104	82,50 %
Metropolia Amk	235	156	4		160	68,10 %
Oulun amk	175	120	2	125	125	71,40 %
Saimaan amk	243	149	3	12	152	62,60 %
Satakunnan amk	81	55			55	67,90 %
Savonia-amk	98	42	1	1	43	43,90 %
Seinäjoen amk	131	74	4	38	78	59,50 %
Tampereen amk	254	184	2	19	186	73,20 %
Turun amk	159	89	25	5	114	71,70 %
Vaasan amk	5	1			1	20 %
Yrkehögskolan Arcada	60	38			38	63,30 %
Yrkehögskolan Novia	46	18	3		21	45,70 %
Amk:t yhteensä	3493	2501	88	570	2591	74,10 %

Taulukko 4. OA-julkaisujen osuus ammattikorkeakoulujen vuoden 2017 D-julkaisutyypin julkaisuista.

Ammatillisissa julkaisuissa avoimuuden aste on huomattavasti korkeampi kuin vertaisarvioituissa tieteellisissä julkaisuissa, mutta silti vaihtelu ammattikorkeakoulujen kesken on suurta.

Kuva 6. Graafi esittää ammatillisten julkaisujen avoimuusastetta.

D-tason julkaisujen osalta kehitys on ollut hieman nopeampaa kuin A-tason julkaisuissa. Vuonna 2015 avoimia julkaisuja oli 65,1 prosenttia ja vuonna 2017 74,1 prosenttia kaikista D-tason julkaisuista.

5. AMMATTIKORKEAKOULUJEN JULKAISEMISEN AVOIMUUDEN TULEVAISUUS

Avoimeen julkaisemiseen kehottava mandaatti on annettu ammattikorkeakouluissa jo vuonna 2010. Avoimen tieteen ja tutkimuksen näkökulmasta olemme olleet liikkeellä hyvissä ajoin. Mandaatin kautta on pyritty korostamaan rinnakkaistallentamisen myönteistä näkökulmaa. Julkaisemalla avoimesti tuomme näkyville ammattikorkeakouluissa tehtyä tutkimus- ja kehitystyötä sekä luomme avoimuuden ilmapiiriä. Useat tutkimusrahoittajat edellyttävät tutkimustulosten avointa julkaisua. Kaikista toimenpiteistä huolimatta monissa ammattikorkeakouluissa eletään vielä käynnistysvaihetta johtuen muun muassa päällekkäisistä prosesseista, kun OKM-tiedonkeruu ja rinnakkaistallentaminen ovat olleet erillisiä toimintamalleja.

Edellä esitetyistä taulukoista 3 ja 4 näkee, että osassa ammattikorkeakouluja julkaisujen avaaminen on vielä käynnistymässä. Jatkossa rinnakkaistallentamisen määrä lisääntyy, kun OKM-raportointi ja Theseuksen tallennus tulee samaan prosessiin Justus–Theseus -yhteyden valmistuttua vuoden 2019 alussa. Toistaiseksi vain yhdeksän ammattikorkeakoulua (toukokuu 2018) on aloittanut rinnakkaistallentamisen Theseukseen, mutta lisää ammattikorkeakouluja on tulossa mukaan Justus–Theseus -yhteyden syntyminen mukana.

Kuinka paljon oikeastaan rinnakkaistallentamisella sitten voidaan nostaa avoimuusastetta? Viime aikoina on keskusteltu siitä, mitä oikeastaan pitäisi rinnakkaistallentaa. Ammattikorkeakoulujen julkaisujen volyymi on ammatillisten julkaisujen puolella, vuonna 2017 56 prosenttia julkaisuista oli D-tason julkaisuja. Samaan aikaan ammattikorkeakoulujen julkaisuista vain pieni osa on A-tason julkaisuja, vuonna 2017 kymmenen prosenttia. EU:n täyden avoimuuden tavoite kohdistuu lähinnä tieteellisiin julkaisuihin, samoin OKM vaatii lähinnä tieteellisten julkaisujen avaamista. Kun yhä useampi ammattikorkeakoulu aloittaa rinnakkaistallennuksen, A-tason artikkeleiden avoimuusastetta voidaan parantaa, mutta täyden avoimuuden vaatimusta tuskin voidaan toteuttaa ilman FinElibin neuvotteluiden edistymistä. Sen sijaan D-tason artikkeleita avaamalla saadaan varmasti avattua julkaisemista. Osa julkaisuista jää varmasti avaamatta ennen laajempaa kulttuurin muutosta - esim. oppikirjat.

Monessa ammattikorkeakoulussa avoimuuden vaatimusta on tulkittu niin, että pyritään avaamaan kaikki se, mikä menee OKM:n julkaisutiedonkeruuseen ja josta saa julkaisupisteitä. OKM:n Julkaisutiedonkeruun ohjeessa neuvotaan, että "julkaisukanavan avoimuuden tasosta riippumatta kaikki julkaisut on tärkeää rinnakkaistallentaa niiden pitkäaikaissaatavuuden varmistamiseksi" (Julkaisutiedonkeruun ohje).

6. THESEUKSEN JULKAISUPOLITIikka AVOIMUUDEN PEILINÄ

Ammattikorkeakoulut ovat verraten nuoria organisaatioita ja niiden tutkimuksen painottuminen TKI-toimintaan on jotakin muuta kuin perinteisten yliopistojen tutkimuksen painopiste, siksi ammattikorkeakoulujen julkaisemisen näkökulma on edelleen verrattain vakiintumatonta. Viimeistään siinä vaiheessa kun OKM alkoi maksaa tulosrahoitusta julkaisujen määrän perusteella, ammattikorkeakouluissa julkaisemisen merkitys on ymmärretty. Ammattikorkeakoulujen julkaisemisen luonteen vuoksi keskustelu ja ohjeistus rinnakkaistallentamisesta on edelleen kesken.

Yksi näkökulma amkien avoimuuteen on Theseuksen rakenteilla oleva julkaisupolitiikka. Ammattikorkeakoulut ovat tähän asti saaneet vapaasti luoda opinnäytetöiden ja rinnakkaistallenteiden lisäksi omia kokoelmiaan konferenssiesitelmiä, opetusmateriaalia ja artikkeleita varten. Tiedonsyöttö yhteisen Justus-lomakkeen kautta muuttaa tätä villiä länttä: jatkossa täytyy julkaisutyyppi kokoelmaa ja metadataa varten määritellä etukäteen. Tämän takia Theseus-hankkeen (2008–2009) julkaisupolitiikkaa päivitetään keväällä 2018. Mitä Theseukseen oikeastaan pitäisi tallentaa? Julkaisupolitiikkaa rakennetaan avoimesti amkien eDuunissa, kaikki amkilaiset voivat käydä kommentoimassa ja kertomassa tarpeitaan.

LÄHTEET:

ATT-hanke Avoin tiede ja -tutkimus - Tavoitteet <https://avointiede.fi/att-tavoitteet> (viitattu 5.6.2018).

EU 2016: Amsterdam Call for Action on Open Science. <https://www.government.nl/documents/reports/2016/04/04/amsterdam-call-for-action-on-open-science> (viitattu 5.6.2018).

Ilva, Jyrki 2015: Suomalaisten yliopistojen avoimet julkaisut vuonna 2016 OKM:n julkaisutiedonkeruun tietojen valossa. Informaatiotutkimus. 36(3–4)2017. <https://journal.fi/inf/article/view/68913#r001s>

Julkaisutiedonkeruun ohje. <https://wiki.eduuni.fi/display/cscsuorat/2016+AMK+3.3.+Julkaisutiedonkeruu> (viitattu 5.6.2018).

Avointiede.fi. Tiedon saatavuus. <https://avointiede.fi/tiedon-saatavuus> (viitattu 7.6.2018)

OKM: Avointa tiedettä edistettävä kaikin keinoin. Kansalliskirjaston tiedote 8.12.2016. <https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/uutiset/okm-avointa-tiedetta-edistettava-kaikin-keinoin> (viitattu 5.6.2018).

OKM 2012: Tiedejulkaisujen rinnakkaistallentamista halutaan edistää - ratkaisuvaihtoehtoja selvitetään. http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tiedejulkaisujen-rinnakkaistallentamista-halutaan-edistaa-ratkaisuvaihtoehtoja-selvitetaan (viitattu 7.6.2018)